

LIETUVA

Santrauka

Šalies Konstitucijoje įtvirtinta tikėjimo laisvė, tikėjimo išpažinimo laisvė ir valstybės pripažinimas religinėms organizacijoms, neprieštaraujančioms Konstitucijai ar įstatymams. Vyriausybė teikė išskirtines privilegijas devynioms „tradicinėms“ religinėms grupėms bei mažesnes privilegijas trimis „pripažintoms“ religinėms grupėms, kurių viena gavo Seimo pripažinimą lapkričio mėn. Kitos teisinio statuso siekiančios religinės grupės turėjo registruotis valstybės registre. Vyriausybė tęsė programą, skirtą vykdyti restitucijai ar kompensuoti religinėms grupėms už nusavintą turtą Antrojo pasaulinio karo metu ar komunistinio režimo valdymo metu. Vyriausybė taip pat skyrė lėšų edukaciniams ir kultūriniais žydų bendruomenės projektams, bendradarbiavo su Lietuvos žydų bendruomene prižiūrint statybas šalia Šnipiškių žydų kapinių ir dalyvavo oficialiuose Holokausto minėjimo renginiuose. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktorė, reaguodama į viešus debatus dėl lietuvių bendrininkavimo Holokausto metu sukėlusią knygą, pažadėjo iki 2017 m. pavišinti karo nusikaltimais įtariamų asmenų sąrašą. Viešuose minėjimuose aukšti valstybės pareigūnai pasisakė prieš Holokaustą ir antisemitizmą. Nevyriausybines organizacijos (NVO) ir musulmonų bendruomenė pranešė apie padidėjusį nusistatymą prieš musulmonus, atvykus pabėgėliams iš Artimųjų rytų. Žiniasklaida pranešė apie du išpuolius prieš musulmonus Ruklos pabėgėlių priėmimo centre. Internetu buvo patalpinta antisemitinių komentarų, vyko nacionalistų eisenos, užfiksuotas vienas vandalizmo atvejis žydų bendruomenės centre Vilniuje.

JAV ambasados pareigūnai ir Specialusis pasiuntinys Holokausto klausimais susitiko su valdžios atstovais ir bendruomenių lyderiais aptarti būdų kovoti su antisemitizmu, paskatinti išspręsti įsisenėjusius žydų bendruomenės restitucijos klausimus bei musulmonų pabėgėlių integraciją. Ambasados atstovai susitiko su vyriausybės pareigūnais, religinių bendruomenių lyderiais ir NVO aptarti susirūpinimą keliančius klausimus, pvz., turto restituciją ir išsaugojimą bei didesnę religinių mažumų socialinę įtrauktį, tarp jų ir musulmonų pabėgėlių.

I skyrius. Religinė demografija

JAV vyriausybės duomenimis, Lietuvos gyventojų skaičius 2016 m. liepos mėn. siekė 2,9 milijonus. 2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, iš 90 % gyventojų, atsakiusių į klausimą apie priklausymą religinėms bendruomenėms, 86 % buvo Romos katalikai, o 7 % nepriskyrė savęs jokiai religinei grupei. Mažiau kaip 5 % gyventojų sudarė kitos religinės grupės kartu sudėjus: Rusų stačiatikių bažnyčia, sentikiai, liuteronai, evangelikai reformatai, žydų bendruomenė, musulmonų bendruomenė, graikų katalikų bendruomenė ir karaimai. Karaimai tradiciškai gyvena Trakuose ir Vilniaus rajone. Žydų bendruomenės atstovai daugiausia gyvena didesniuose Lietuvos miestuose, jų priskaičiuojama 3100. Tikslus musulmonų skaičius nežinomas, tačiau dauguma jų yra totorių kilmės, kurių priskaičiuojama apie 2800 ir jie daugiausia įsikūrę Vilniuje ir Kaune. Musulmonų bendruomenei taip pat priklauso neseniai į islamą atsivertę asmenys, migrantai, pabėgėliai bei laikinieji darbininkai iš Artimųjų rytų ir Afrikos.

2011 m. gyventojų surašymo duomenimis, mažiau nei 1 % gyventojų priklauso vadinamosioms „netradicinėms“ religinėms bendruomenėms. Daugiausia narių vienija Jehovos liudytojai, visos Evangelijos judėjimas „Tikėjimo žodis“, sekmininkų arba charizmatų bendruomenės, senojo baltų tikėjimo bendruomenės, baptistai, Septintosios dienos adventistai, metodistai, Naujoji apaštalų bažnyčia ir Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia (mormonai).

II skyrius. Vyriausybės pagarba tikėjimo laisvei

Teisinė sistema

Konstitucijoje numatyta, kad šalyje nėra valstybinės religijos ir kad žmonės yra laisvi išpažinti bet kurią religiją ar tikėjimą, skelbti savo mokslą ir atlikti apeigas tiek individualiai, tiek grupėje, privačiai ar viešai ir praktikuoti bei mokyti savo tikėjimo. Niekas negali priversti kito žmogaus (ar būti priverstas) pasirinkti ar išpažinti tam tikrą religiją ar tikėjimą. Konstitucija leidžia riboti laisvę išpažinti ir skleisti tam tikras tikėjimo tiesas tuo atveju, jei tai daro žalą visuomenės sveikatai ir saugumui, trukdo viešajai tvarkai ar pažeidžia pagrindines kitų žmonių teises ir laisves. Tikėjimo išpažinimo laisvė ribojama tuomet, kai tai sukelia religinę neapykantą, smurtą ar diskriminaciją. Tikėjimas negali būti priežastimi pažeisti įstatymą.

Konstitucija suteikia tėvams ar globėjams teisę prižiūrėti jų vaikų religinį ir etinį auklėjimą be išorinio įsikišimo bei nustato, jog bendrojo lavinimo įstaigos turi būti pasaulietinės, tačiau, tėvams pageidaujant, jose gali būti mokoma tikybos.

Konstitucija pripažįsta „tradicines“ religines bendruomenes ir suteikia pripažinimą toms religinėms bendruomenėms, kurios turi visuomenės palaikymą, o jų mokymas ir apeigos neprieštarauja šalies įstatymams ar visuomenės etinėms normoms. Konstitucijoje numatyta, jog religinių bendruomenių statusas priklauso nuo susitarimo arba įstatymų numatyta tvarka, o pripažintos religinės bendruomenės gali laisvai vykdyti veiklą, jei tai neprieštarauja Konstitucijai ar įstatymams.

Įstatymas apibrėžia religines grupes kaip (1) religines bendruomenes, (2) religines asociacijas, vienijančias mažiausiai dvi religines bendruomenes ir turinčias bendrą vadovybę, ir (3) religinius centrus, kurie yra aukštesni religinių asociacijų valdymo organai.

Pagal įstatymą „tradicinėmis“ pripažįstamos tos religinės grupės, kurios šalyje veikia ne mažiau kaip 300 metų. Įstatyme nurodytos devynios „tradicinės“ religinės bendruomenės: Romos katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, rusų ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų. Tradicinėms religinėms grupėms nereikia registruotis valstybės registre. Jos turi teisę registruoti valstybės pripažintas santuokas, steigti privačias ar valstybines mokyklas, mokyti tikybos valstybinėse mokyklose ir kasmet gauti valstybės paramą. Šių religinių bendruomenių aukščiausieji vadovai turi teisę prašyti išduoti diplomatinį pasą; dvasininkai ir teologijos studentai atleidžiami nuo karo tarnybos; be to, jos gali skirti kapelionus dirbti kariuomenėje, socialinės rūpybos institucijose ir ligoninėse. Valstybė moka socialinio draudimo ir sveikatos priežiūros įmokas už tradicinių religinių bendruomenių dvasinius vadovus, bažnyčių darbuotojus ir vienuolių ordinų narius. Tradicinės religinės bendruomenės neprivalo mokėti socialinio ir sveikatos draudimo mokesčių už dvasininkus ir beveik visus kitus bažnyčių darbuotojus bei vienuolių ordinų narius.

Kitos (netradicinės) religinės grupės gali teikti prašymą dėl valstybės pripažinimo Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijai, jei jos šalyje oficialiai registruotos mažiausiai 25 metus. Gavęs Teisingumo ministerijos rekomendaciją dėl valstybės pripažintos religijos statuso suteikimo balsuoja Seimas. Vienintelės netradicinės, valstybės pripažintos religinės grupės Lietuvoje yra Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjunga, Septintosios dienos adventistų bažnyčia ir Lietuvos evangelinio tikėjimo krikščionių sąjunga.

Oficialią religinių bendruomenių, asociacijų ir religinių centrų registraciją kuruoja Teisingumo ministerija. Tradicinių ir pripažintų religinių bendruomenių ir asociacijų registravimas yra paprastesnis nei netradicinių religinių bendruomenių. Pirmosios turi tik nurodyti savo ryšius su tradicine religine grupe.

Nepripažintos netradicinės grupės privalo Teisingumo ministerijai pateikti paraišką ir patvirtinančius dokumentus, tarp jų: įstatus, kuriuose būtų išdėstytas jų religinis mokymas ir valdymo struktūra, steigiamojo susirinkimo protokolą ir steigėjų sąrašą (mažiausiai 15 jų turi būti šalies piliečiai). Patvirtinus paraišką, religinė bendruomenė, asociacija ar religinis centras Valstybiniame registru centre yra įteisinami kaip juridinis asmuo.

Tradicinės religinės bendruomenės ir asociacijos yra registruojamos nemokamai, tuo tarpu netradicinės bendruomenės turi sumokėti 32 eurų (34 JAV dolerių) registracijos mokestį. Teisingumo ministerija turi teisę atmesti prašymą registruoti religinę grupę, jei ši nepateikė visos reikalaujamos informacijos, jei grupės vykdoma veikla pažeidžia žmogaus teises ar trukdo viešajai tvarkai, arba tuo atveju, jei jau yra registruota grupė su tokiu pačiu pavadinimu, įstatais ir patvirtinančiais dokumentais. Lapkričio 1 d. Lietuvoje juridinių asmenų registre iš viso oficialiai buvo įregistruota 1112 tradicinių ir 187 netradicinės religinės asociacijos, centrai ir bendruomenės.

Oficiali registracija yra būtina norint atidaryti banko sąskaitą, įgyti nuosavybės ir veikti legaliai ar oficialiai kaip bendruomenei. Įstatymai leidžia visoms oficialiai registruotoms religinėms grupėms turėti privačią nuosavybę, kuri gali būti naudojama kaip maldos namai, gyvenamosios patalpos ar atlikti kitas funkcijas. Religinės grupės taip pat turi teisę statyti patalpas, reikalingas vykdyti religinę veiklą. Visos registruotos religinės grupės turi teisę per savivaldybes prašyti valstybės paramos kultūriniais ir socialiniams projektams vykdyti.

Neregistruotos bendruomenės neturi jokio juridinio statuso, tačiau Konstitucija joms nedraudžia vesti pamaldų ir pritraukti naujų sekėjų.

Pripažinimas leidžia netradicinėms religinėms bendruomenėms tuokti ir dėstyti religinį ugdymą valstybinėse mokyklose. Vis dėlto, priešingai nei tradicinės religinės grupės, jos negali gauti kasmetinių valstybinių subsidijų iš valstybės biudžeto, o jų dvasininkai ir teologijos studentai nėra atleidžiami nuo karinės tarnybos. Pripažintoms netradicinėms religinėms grupėms suteikiamas juridinio asmens statusas, tačiau jos negauna tam tikrų valstybės teikiamų socialinės ir sveikatos apsaugos lengvatų.

Tarpministerinė komisija valstybės institucijų veiklai, susijusiai su religinių, ezoterinių ar dvasinių grupių reikalais, koordinuoti prižiūri tyrimus, susijusius su religinėmis grupėmis tais atvejais, kai kyla įtarimų dėl religinės grupės veiksmų ir komisijos traktuojamų „principų, pabrėžiančių pagarbą žmogaus saviraiškos ir tikėjimo išpažinimo laisvėms“, nesuderinamumo.

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba nagrinėja skundus remdamasi įstatymu, kuris draudžia skelbti informaciją, kurstančią neapykantą, taip pat ir neapykantą religiniu pagrindu. Tarnyba gali laikraščiams skirti administracines baudas vadovaudamasi administraciniais teisės aktais arba kreiptis į teisėsaugos institucijas dėl baudžiamojo proceso pradėjimo.

Vyriausybė gali laikinai apriboti laisvę išpažinti tikėjimą karo ar nepaprastos padėties atvejais, tačiau šia teise dar niekada nebuvo pasinaudota.

Įstatymai leidžia registruotoms religinėms grupėms kreiptis į Teisingumo ministeriją su prašymu kompensuoti už prarastą religinį turtą, įgytą iki 1948 m. birželio 19 d. Dalis religinėms grupėms priklausiusio turto buvo konfiskuota ir perskirstyta Sovietų Sąjungos. Dalis turto išliko, tačiau buvo nacionalizuota ir dažnu atveju pritaikyta muziejų reikmėms. Religinės bendruomenės gali pateikti ieškinį dėl turto, kuris buvo Sovietų Sąjungos nekonfiskuotas, bet nacionalizuotas. Gavusi tokį ieškinį ministerija atlieka tyrimą. Jei ministerija nustato, kad ieškinys yra pagrįstas, ji paruošia rezoliuciją, kuria turtas yra oficialiai grąžinamas teisėtiems savininkams.

Siekiant paremti žydų švietimo, religijos, mokslo, kultūros, sveikatos apsaugos ir kitus visuomenei naudingus projektus, įsteigtas fondas, skirtas kompensuoti už nacionalizuotą žydų turtą valdant totalitariniams režimams. Įstatymas numato, jog per dešimtmetį iki 2023 metų kovo 1 d. valdžia „Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą disponavimo fondui“ turės išmokėti 37 mln. eurų (39 mln. JAV dolerių). Šį fondą prižiūrinčiai viešajai įstaigai vadovauja žydų bendruomenių lyderiai iš Lietuvos ir užsienio.

Šalyje nėra įstatymo, reglamentuojančio kompensavimą už privačią nuosavybę be paveldėtojo.

Vyriausybė skiria lėšų tradicinėms religinėms bendruomenėms maldos namų remontui bei kitoms reikmėms. Visos tradicinės religinės grupės gauna po 3 075 eurus (3 240 JAV dolerių) bazinių lėšų bei papildomą sumą, priklausomai nuo tikinčiųjų skaičiaus kiekvienoje bendruomenėje.

Įstatymai leidžia ir suteikia finansavimą tradicinių ir kitų valstybės pripažintų religinių grupių tikėjimo ugdymui valstybinėse mokyklose. Tėvai gali pasirinkti tarp religinio ugdymo ir pasaulietinių etikos pamokų jų vaikams. Mokyklos nusprendžia, kurios iš tradicinių religinių grupių mokys religinio ugdymo mokykloje, remiantis tėvų ir vaikų nuo 14-os metų amžiaus pageidavimais.

Šalyje veikia 30 privačių mokyklų, susijusių su katalikų ar žydų religinėmis bendruomenėmis, tačiau jas lanko ir mokiniai iš kitų religinių grupių. Visos akredituotos privačios mokyklos (religinės ar nereliginės) gauna finansavimą iš Švietimo ir mokslo ministerijos pagal krepšelių sistemą, paremtą mokinių skaičiumi. Ši sistema padengia tik mokyklos programų vykdymo išlaidas. Įkūrėjai paprastai patys turi apmokėti kapitalo išlaidas, tačiau, jei yra tarptautinis susitarimas su tradicine religine grupe, Švietimo ir mokslo ministerija padengia ir šias išlaidas tradicinių religijų privačioms mokykloms. Toks atvejis Lietuvoje yra tik vienas – tai Romos katalikų bažnyčia. Taigi, pagal šį susitarimą, kurį Lietuvos Vyriausybė pasirašė su Šventuoju Sostu, valstybė finansuoja privačių Romos katalikų mokyklų programų vykdymo ir kapitalo išlaidas.

Baudžiamasis kodeksas draudžia diskriminaciją religiniu pagrindu. Už ją numatoma laisvės atėmimo iki dvejų metų bausmė. Už trukdymą pripažintoms religinėms bendruomenėms atlikti religines apeigas baudžiama laisvės atėmimu arba viešaisiais darbais. Už religinės nesantaikos kurstymą baudžiama laisvės atėmimu iki trejų metų.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – LGKT) nagrinėja skundus dėl valstybinių institucijų, švietimo įstaigų, darbdavių, prekybininkų, paslaugų teikėjų ar gamintojų vykdomos diskriminacijos religiniu pagrindu.

Seimo kontrolierius prižiūri, ar valstybės institucijos tinkamai vykdo savo pareigą tarnauti žmonėms. Seimo kontrolierių įstatyme konkrečiai numatyta, kad įstaiga nagrinėja taip pat ir skundus, susijusius su religine diskriminacija. LGKT kontrolierius ir Seimo kontrolierius turi teisę nagrinėti skundus, teikti Seimo komitetams ir ministerijoms rekomendacijas dėl teisės aktų pakeitimų ir siūlyti Generalinei prokuratūrai pradėti ikiteisminius tyrimus konkrečiais atvejais.

Nors šių dviejų institucijų kai kurios funkcijos sutampa, LGKT turi didesnius įgaliojimus nagrinėti skundus dėl atskirų religinės diskriminacijos atvejų.

Lietuva yra pasirašiusi Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą.

Vyriausybės praktika

Lapkričio 3 d. Seimas suteikė valstybės pripažintos asociacijos statusą Evangelinio tikėjimo krikščionių sąjungai, kuri paraišką buvo pateikusi 2002 metais. Dvi religinės bendruomenės vis dar laukia, kol Seimas patenkins jų prašymus dėl valstybės pripažintos religinės asociacijos statuso joms suteikimo: Naujoji apaštalų bažnyčia (nuo 2003 m.) ir Lietuvos jungtinė metodistų bažnyčia (nuo 2001 m.).

Kaip ir ankstesniais metais, kariuomenės personalui religines paslaugas teikiantys kapelionai buvo tik Romos katalikų tikėjimo.

Vyriausybė grąžino ar kompensavo už turtą, nusavintą Antrojo pasaulinio karo metu ir komunistų režimo, daliai religinių bendrijų, tarp jų ir žydų bendruomenei. Informacija apie grąžintą turtą ar religines bendruomenes, kurioms jis buvo grąžintas, neprieinama. Per metus vyriausybė skyrė 3 620 000 eurų (3 815 000 JAV dolerių) Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą disponavimo fondui. Nuo 2011 m. vyriausybė šiam fondui skyrė iš viso 14 480 750 eurų (15 259 000 JAV dolerių).

Vyriausybė skyrė 697 000 eurų (734 000 JAV dolerių) tradicinėms religinėms bendruomenėms religinių pastatų, nusavintų valdant naciams ar sovietams, atstatymui bei paremti kitas religinių bendruomenių veiklas. Romos katalikų bažnyčia gavo 626 500 eurų (660 000 JAV dolerių) – 90 proc. visos vyriausybės skirtos sumos, stačiatikių bažnyčia gavo 33 000 eurų (34 800 JAV dolerių), o likusius 36 000 eurų (37 900 JAV dolerių) pasidalino sentikių, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, musulmonų sunitų, žydų, graikų apeigų katalikų ir karaimų religinės bendruomenės.

Vyriausybė glaudžiai bendradarbiavo su Lietuvos žydų bendruomene dėl šalia Vilniaus sporto rūmų pastato vykdomos veiklos. Šis pastatas buvo pastatytas aštuntame praeito amžiaus dešimtyje ant dalies Šnipiškių žydų kapinių. Rugpjūčio 3 d. vyriausybė

sustabdė statybos darbus šalia Šnypiškių po to, kai darbininkai per klaidą pradėjo kasti šalia kapinių. Darbai buvo tęsiami tik tuomet, kai Lietuvos žydų bendruomenė ir Žydų kapinių Europoje išsaugojimo komitetas nustatė, jog kapinių teritorija išliko nepažeista. Pasak Kultūros ministerijos ir Lietuvos žydų bendruomenės, žydų kapinių išsaugojimas Lietuvoje vykdomas nenuosekliai, dažnai priklausomai nuo atskirų savivaldybių požiūrio ir veiksmų.

Vyriausybė toliau rėmė žydų švietimo, kultūros, mokslo ir religinius projektus. Šie projektai apėmė jaunimo stovyklas, fotografijų parodas ir medinių sinagogų atstatymą. Birželio ir spalio mėnesiais posėdžiavo tarpministerinė komisija žydų klausimais. Komisija pateikė žydų nuosavybės gražinimo pavyzdžių kitose Europos valstybėse analizę, tačiau ji nedisponavo lėšomis, kurias galėtų skirti projektams.

Kovo mėn. krikščionių demokratų (konservatorių) partijos narys Raimondas Pankevičius buvo teisiamas dėl antisemitinių pareiškimų Panevėžio miesto tarybos posėdžio metu 2014 m. Jis kaltinamas viešai pareiškęs, jog Antrojo pasaulinio karo metu žydai šaudė žydus Lietuvoje. Lapkričio mėn. Panevėžio miesto apylinkės teismas R. Pankevičių išteisino. Sausio mėn. išleista knyga pavadinimu „Mūsiškiai“, kurią parašė bendraautoriai Rūta Vanagaitė ir Efraimas Zurofas, vadovaujantis Simono Wiesenthalio centrai Jeruzalėje, sukėlė visuotinius debatus dėl lietuvių kolaboravimo vykdant žydų tautos genocidą. Žydų bendruomenė ir žiniasklaida kreipėsi į vyriausybę, kad ši pavišintų Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro turimą įtariamų karo nusikaltėlių pavardžių sąrašą. Centras tokį sąrašą buvo parengęs jau 2012 m., tačiau vyriausybė jo neatskleidė ir jame esančių asmenų baudžiamojon atsakomybėn nepatraukė. Centro direktorė pažadėjo pavardžių sąrašą pavišinti iki 2017 m. birželio.

Rugpjūčio ir rugsėjo mėnesiais vyriausybės atstovai ir Seimo nariai dalyvavo renginiuose Holokausto 75-osioms metinėms Lietuvoje paminėti. Rugpjūčio 29 d. Prezidentė Dalia Grybauskaitė vadovavo ceremonijai masinių žudynių vietoje Molėtuose ir savo kalboje sakė: „mes turime siekti matyti savo ateitį kartu su žydų tauta.“ Rugsėjo 20 d. Vilniaus meras Remigijus Šimašius atidarė Žydų gatvės lentelę jidiš ir hebrajų kalbomis. Rugsėjo 23 d. užsienio reikalų viceministras Mantvydas Bekešius dalyvavo atidarant paminklą nužudytiems žydų vaikams šalia Šolomo Aleichemo gimnazijos Vilniuje. Tą pačią dieną krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, vyriausybės vicekancleris Rimantas Vaitkus ir užsienio reikalų viceministras Mantvydas Bekešius padėjo vainikus Panerių masinių žudynių vietoje už Vilniaus kasmetinio minėjimo metu. Rugsėjo 25 d. Seimas organizavo konferenciją, skirtą pagerbti nuo Holokausto žydus gelbėjusius asmenis. Rugsėjo 28 d. prezidentūroje vyko žydų gelbėtojų apdovanojimo ceremonija.

Lapkričio 2 d. užsienio reikalų viceministras Mantvydas Bekešius, Kauno vicemeras Simonas Kairys ir Kauno žydų bendruomenė dalyvavo atidengiant paminklą, skirtą pagerbti 5000 žydų, nužudytų VII forte Kaune 1941 m. M. Bekešius savo kalboje sakė: „žodžiai „daugiau niekuomet“ nėra nei tušti, nei deklaratyvūs... jie išreiškia svarbų įsipareigojimą... užkirsti kelią tragedijos pasikartojimui ir aiškiai pareikšti, kad antisemitizmui Lietuvoje vietos nėra.“

Vyriausybė ir pilietinė visuomenė toliau bendradarbiavo su vietos žydų bendruomene ir NVO, pvz., Lietuvos žmogaus teisių centru, skatinant švietimą apie Holokaustą ir toleranciją mokyklose. Rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais mokiniai iš skirtingų Lietuvos mokyklų dalyvavo Holokausto minėjimo renginiuose, eisenose ir YIVO instituto (žydų akademinio tyrimo instituto) 90-ųjų metinių šventėje.

Lietuvos vyriausybė yra Tarptautinio holokausto atminimo aljanso narė.

III dalis. Visuomenės pagarba religijos laisvei

Kelios nevyriausybinės organizacijos, tarp jų Etninių tyrimų institutas, ir musulmonų bendruomenės atstovai pranešė apie augantį nusistatymą prieš musulmonus dėl didėjančio pabėgėlių skaičiaus šalyje. Vadovaudamasi Europos Sąjungos pabėgėlių perkėlimo programa šalis priėmė 193 pabėgėlius.

Žiniasklaida pranešė apie du incidentus Ruklos pabėgėlių priėmimo centre spalio mėn. Spalio 19 d. du nenustatyti jaunuoliai užpuolė dvi pabėgėles sugriebdami jas už rūbų ir sudauždami vienos moters akinius. Po užpuolimo užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius išreiškė solidarumą su pabėgėlių centro gyventojais ir patikino juos, kad šis incidentas yra „išimtis iš taisyklės“. Spalio 28 d. du miesto jaunuoliai įžeidinėjo, apstumdė ir apmėtė akmenimis du iš mokyklos grįžtančius sirų kilmės paauglius. Policija atliko tyrimą, tačiau areštų nevykdė, nes prasikaltę asmenys buvo nepilnamečiai. Teigti, kad šie incidentai įvyko vien dėl priešiško kitos religijos asmenims, būtų ne visai tikslu, nes religija ir tautybė dažnai glaudžiai susijusios.

Internete buvo dažni antisemitiniai ir musulmonus niekinantys pasisakymai. Komentaruose buvo rašoma, kad žydai kontroliuoja ekonomiką ir Jungtines Amerikos Valstijas, kad jie yra arogantiški, nes tiki savo, kaip išrinktosios tautos, statusu, o apie musulmonus buvo rašoma, kad jie susiję su terorizmu. Gauta keletas pranešimų apie piliečius, kurie nepripažino ar neparodė deramos pagarbos istorinėms žydų vietovėms ir Holokausto paminklams. Žiniasklaidoje pasirodė pranešimas, kad Kauno IX forte (kur buvo nužudyta 10 000 žydų) apsilankę žmonės socialiniuose tinkluose patalpino nederamas „asmenukes“ ar paminklines vietas panaudojo kaip sambūrio vietas.

Vasario 16 d. Lietuvos tautininkų sąjunga organizavo eitynes, skirtas paminėti šalies nepriklausomybės atkūrimo metines Kaune, kur Holokausto metu buvo nužudyta virš 10 000 žydų. Eisena, pritraukusi apie 250 dalyvių, buvo mažesnė nei ankstesniais metais, tačiau kai kurie stebėtojai apibūdino kai kuriuos eisenos dalyvius kaip „neonacius“. Be to, Lietuvos tautininkų sąjunga organizavo eiseną Vilniuje kovo 11 d. šalies nepriklausomybės dienos proga. Joje dalyvavo apie 1000 žmonių. Žiniasklaida pranešė apie ten buvusias antisemitinio pobūdžio karikatūras. Policija stebėjo abu šiuos renginius ir jokių smurto protrūkių neužfiksavo. Lietuvos žydų bendruomenė išreiškė susirūpinimą dėl šių eisenų tuo pačiu pasiūlydama rekomendacijas vyriausybei ir Vilniaus bei Kauno savivaldybės, kad šios imtųsi priemonių pasipriešinti „neonacių šūkiams, sambūriams ir kitiems tokio pobūdžio simboliams ir renginiams“ nepriklausomybės minėjimo dienomis.

Gegužės ir birželio mėnesiais trys asmenys ant tilto Kaune pakabino vėliavas su svastikomis ir užrašu „Priimk Hitlerį į savo širdį“. Lapkričio 25 d. Kauno teismas skyrė 150 eurų (158 JAV dolerių) baudas šiems trims asmenims už nacių simbolių naudojimą.

Balandžio 28 d. nenustatyti asmenys sudaužė Lietuvos žydų bendruomenės langą Vilniuje. Gegužės 2 d. policija dėl šio incidento pradėjo ikiteisminį tyrimą. Metams baigiantis tyrimas dar nebuvo baigtas ir vandalai nenustatyti.

Kovo 27 d. žydų lyderio Vilniaus Gaono skulptūra Vilniuje buvo ištepta dažais.

IV skyrius. JAV vyriausybės politika

Jungtinių Amerikos Valstijų ambasada ir toliau reguliariai bendradarbiavo su aukštais valdžios pareigūnais, tarp jų, Parlamento nariais ir kultūros, vidaus reikalų, socialinių reikalų ir darbo apsaugos, teisingumo bei užsienio reikalų ministerijų atstovais religijos laisvės svarbos klausimais. Ambasados atstovai tęsė bendradarbiavimą su vyriausybe tolerancijos skatinimo ir religinių mažumų integracijos klausimais, tarp jų ir musulmonų pabėgėlių, taip pat antisemitizmo klausimu, ir skatino išspręsti įsisenėjusį klausimą dėl kompensacijų už nacių ir sovietų nusavintą žydų bendruomenės turtą. Šalyje du kartus lankėsi specialūs pasiuntinys Holokausto klausimais, kuris su Seimu ir užsienio reikalų bei kultūros ministerijomis aptarė minėtus restitucijos klausimus bei žydų kapinių būklę. Gegužės mėn. ambasados pareigūnai susitiko su Jonavos meru, o lapkričio mėn. su socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovais aptarti musulmonų pabėgėlių integraciją. Rugsėjo ir spalio mėnesiais ambasados pareigūnai aptarė restitucijos ir žydų paveldo klausimus su Seimo ir užsienio reikalų bei kultūros ministerijų atstovais. Rugsėjo mėn. ambasados pareigūnai susitiko su Lygių galimybių kontrolieriumi aptarti pradėtų tyrimų dėl piliečių skundų, susijusių su jų religinės laisvės apribojimu.

Ambasadorė ir ambasados darbuotojai reguliariai susitikdavo su žydų bendruomene ir kitomis religinėmis grupėmis aptarti joms rūpimus klausimus, tarp jų, nuosavybės restitucijos, paveldo išsaugojimo ir atstatymo bei Holokausto atminimo klausimus. Rugsėjo mėn. Laikinasis reikalų patikėtinis sakė kalbą apie kovą su netolerancija ir antisemitizmu Pasaulio teisuolių (tai terminas, kuriuo Izraelyje įvardijami ne žydų kilmės asmenys, rizikavę savo gyvybėmis, kad išgelbėtų žydų tautos žmones Holokausto metu) konferencijoje Seime.

Rugpjūčio mėn. Laikinasis reikalų patikėtinis ir ambasados atstovai susitiko su musulmonų bendruomenės lyderiu muftijumi Romu Jokubausku ir dar vienu musulmonų lyderiu aptarti glaudesnės musulmonų pabėgėlių integracijos visuomenėje. Spalio ir lapkričio mėnesiais ambasados pareigūnai aptarė tęstinius pabėgėlių integracijos planus su NVO, tarp jų – Caritas ir Raudonoju kryžiumi.

Rugpjūčio mėn. Laikinasis reikalų patikėtinis susitiko su Romos katalikų arkivyskupu Gintaru Linu Grušu aptarti tikybos mokymo, pabėgėlių integracijos ir bažnyčios vaidmens sprendžiant socialinius klausimus.